MEĐUNARODNA PRAVNA POMOĆ I PRAVOSUDNA SURADNJA U KAZNENIM STVARIMA

- TEORIJSKI I PRAKTIČNI ASPEKTI -

Priručnik za polaznike/ice

Izrada obrazovnog materijala:

mr. sc. Danka Hržina,

Državno odvjetništvo Republike Hrvatske

Dopuna obrazovnog materijala:

dr.sc. Tanja Pavelin,

Visoki kazneni sud Republike Hrvatske

Zagreb, kolovoz 2021.

Copyright 2021.

Pravosudna akademija

Maksimirska cesta 63, 10 000 Zagreb, Hrvatska

TEL 00385(0)1 2357 626 WEB www.pak.hr

SADRŽAJ

1. UVOD 4
2. MEĐUNARODNA PRAVNA POMOĆ I (ILI) PRAVOSUDNA SURADNJA 5
2.1. „Velika“ Europa, „Mala“ Europa i „treće“ zemlje 5
2.2. Temeljna načela međunarodne pravne pomoći 6
2.2.1. Načelo prednosti međunarodnog prava 7
2.2.2. Locus regit actum 7
2.2.3. Načelo uzajamnosti i načelo obostrane kažnjivosti 8
2.2.4. Načelo specijaliteta 8
2.2.5. Klauzula javnog poretka ili „ordre public“ 9
2.3. Oblici međunarodne pravne pomoći 9
2.4. Oblici pravosudne suradnje u kaznenim stvarima 11
2.4.1. Načelo uzajamnog priznavanja 12
2.4.2. Primjena prava države izvršenja – opseg i granice 12
3. „USPOREDNI“ KAZNENI POSTUPCI U DRŽAVAMA ČLANICAMA 14
4. NAČELO RAZMJERNOSTI - misao vodilja 15
6. EJN I EUROJUST 18
8. ZAKLJUČAK 20
9. LITERATURA 22
10. PRAVNI IZVORI 22

1. UVOD

Međunarodna pravna pomoć kao sustav pravnih pravila kojima se regulira postupanje u predmetima s tzv. međunarodnim elementnom dio je međunarodnog kaznenog prava u širem smislu. Navedena pravna pravila rezultat su dugotrajnog razvoja koji je u značajnoj mjeri determiniran jačanjem transnacionalnog organiziranog kriminala, kao i postepenim odricanjem država od dijela svog suvereniteta u području reguliranja i primjene kaznenog procesnog i materijalnog prava. Opisani razvoj obilježilo je napuštanje ili ograničavanje nekih tradicionalnih načela međunarodne pravne pomoći te izgradnja novih načela zasnovanih na visokom stupnju povjerenja u pravne sustave drugih država. Ovakav razvoj međunarodne pravne pomoći u kaznenim stvarima u konačnici je rezultirao njezinom transformacijom u pravosudnu suradnju u kaznenim stvarima kao čvršćim i učinkovitijim oblikom međunarodne pravne pomoći.

Naravno treba imati na umu da navedeni razvoj nije bio ravnomjeran, odnosno nije se tekao na jednak način i jednakom brzinu u odnosu na sve države, a obzirom da isti u značajnoj mjeri ovisi o društveno – političkim prilikama, kao i stupnju povjerenja i jačini diplomatskih odnosa među državama. Prema tome teško je govoriti o međunarodnoj pravnoj pomoći, a ne osvrnuti se na izgradnju regionalnih i općih međunarodnih organizacija, stvaranje nadnacionalnih organizacija s elementom državnosti, te na raspad pojedinih saveznih država. Naime, spremnost jedne države da pruži pomoć drugoj državi u ostvarivanju njezinog suverenog prava na kazneni progon u velikoj mjeri ovisi o razini diplomatskih odnosa, stupnju povjerenja, sličnosti pravnog sustava te pravnoj tradiciji.

Uzimajući u obzir sve navedeno u ovom radu nastojat će se prikazati svi relevantni oblici i načela međunarodne pravne pomoći i pravosudne suradnje, kao i naglasiti razlike i sličnosti u suradnji između država članica Ujedinjenih naroda, Vijeća Europe, Europske unije te prednosti tzv. bilateralne suradnje.

Zaključno, polazeći od suverenog prava države na kazneni progon zasnovanog na načelu legaliteta koje često dovodi do paralelnog vođenja kaznenih postupaka u više države, razmotrit će se način na koji se isto može izbjeći, a time i spriječiti povreda načela *ne bis in idem*. Naravno, svi navedeni oblici suradnje ne bi bili učinkoviti bez jačanja neposrednih osobnih kontakata kroz imenovanje kontakt osobe, izgradnju „mreža“ kontakt osobe ili čak kroz institucionaliziranje te neposredne suradnje stvaranjem tijela poput Eurojusta.

U ovom radu prikazat će se međunarodna pravna pomoć i pravosudna suradnja kao dva oblika istog instituta, potom će se obraditi institut međunarodne policijske suradnje kao preduvjet uspješne međunarodne pravne pomoći te zaključno novi „instrumenti“ pravosudne suradnje europska pravosudna mreža u kaznenim stvarima i Eurojust .

2. MEĐUNARODNA PRAVNA POMOĆ I (ILI) PRAVOSUDNA SURADNJA

U ovom poglavlju obradit će se međunarodna pravna pomoć i pravosudna suradnja koje koegzistiraju između država članica Europske unije, odnosno predstavljaju jedini oblik pravne pomoći u odnosu na „treće države“. Prikazat će se njihovi temeljni oblici, načela, sličnosti i razlike te praktični aspekti njihove primjene. Međunarodna kaznenopravna pomoć se definira kao skup radnji i mjera koje poduzimaju tijela kaznenog postupka jedne države na zahtjev druge države radi omogućavanja kaznenog progona, suđenja ili izvršenja kazne u nekom kaznenom predmetu. Prema tome, međunarodna kaznenopravna pomoć je dio međudržavne suradnje u predmetima u kojima postoji tzv. element inozemnosti, a nastala je prvenstveno kao odgovor na međunarodni kriminalitet. Međunarodna pravna pomoć sastoji se u poduzimanju niza procesnih radnji kojima jedna država pomaže drugoj državi u ostvarivanju funkcije javnog kažnjavanja. Drugim riječima međunarodna kaznenopravna pomoć temelji se na zahtjevu ili zamolbi ili zamolnici za pružanje pravne pomoći države moliteljice upućen zamoljenoj državi. Upućivanjem takvog zahtjeva između zamoljene države i države moliteljice nastaje politički odnos koji ima pravni sadržaj određen međunarodnim ugovorom ili domaćim pravom zamoljene države.

Za razliku od međunarodne pravne pomoći koja se temelji na zamolbi za međunarodnu pravnu pomoć te govorimo o državi moliteljici i zamoljenoj državi, pravosudna suradnja se temelji na viskom stupnju povjerenja u pravni sustav druge države i na načelu uzajamnog priznavanja. Pravosudnu suradnju karakterizira odnos između pravosudnih tijela dviju država: države izdavanja i države izvršenja, a strane odluke se skoro automatski izvršavaju (prostor slobodnog protoka pravosudnih odluka kao pandan prostoru slobodnog protoka robe, ljudi, usluga i kapitala).

2.1. „Velika“ Europa, „Mala“ Europa i „treće“ zemlje

Osim tzv. nacionalnog (domaćeg) kaznenog prava, postoji i međunarodno kazneno pravo u čijem okviru razlikujemo vertikalne odnose (država- međunarodni kazneni sud) te horizontalne odnose (pružanje međunarodne pravne pomoći). Razlike u pravnim sustavima pojedinih država (posebno države *common law* pravnog sustava i države kontinentalnog pravnog sustava) predstavljale su prepreku učinkovitom odgovoru na jačanje transnacionalnog organiziranog kriminala. Stoga se nametnula potreba „približavanja“ i usklađivanja pravnih sustava država na međunarodnoj i regionalnoj razini.

Opisana harmonizacija na području Europe rezultirala je njezinom „bipolarizacijom“. Naime, razlikujemo tzv. veliku Europu (47 država članica Vijeća Europe) i tzv. malu Europu (28 država članica Europske unije). Dok „veliku Europu“ obilježava zaštita prava ljudskih prava kroz judikaturu Europskog suda za ljudska prava, kao i međudržavna suradnja utemeljena na međunarodnim ugovorima, „ malu Europu“ obilježava tzv. pravo zajednice ili europsko kazneno pravo kao oblik jače integracije.

Tako su u okviru Vijeća Europe usvojene brojne konvencije koje reguliraju određeni oblik međunarodne pravne pomoći (npr. tzv. majka konvencija - Europska konvencija o uzajamnoj sudskoj pomoći u kaznenim stvarima od 1959., Europska konvencija o izručenju od 1957., Europska konvencija o transferu osuđenih osoba od 1983.) ili određenu vrstu kaznenih djela, a koje također sadrže odredbe o međunarodnoj pravnoj pomoći (npr. Kaznenopravna konvencija o korupciji od 27. siječnja 1999. s dopunskim protokolom od 15. svibnja 2003., Konvencija za suzbijanje terorizma od 27. siječnja 1977. s dopunskim protokolom od 15. svibnja 2003., Konvencija o kibernetičkom kriminalu od 23. studenoga 2001. s dopunskim protokolom od 28. siječnja 2003. te Konvencija o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju imovinske koristi stečene kaznenim djelom i financiranju terorizma od 16. svibnja 2005.). "Mala Europa" postepeno se gradila od Sporazuma o Europskoj zajednici za ugljen i čelik potpisanog u Parizu 18. travnja 1951 i Rimskih ugovora iz 1957., preko Ugovora o Europskoj uniji potpisanog u Maastrichtu 7. veljače 1992., Ugovora iz Amsterdamu od 2. listopada 1997. i Ugovora iz Nice iz 26. veljače 2001. do Ugovora iz Lisabona potpisanog 13. prosinca 2007. Tijekom tog razvoja kazneno pravo je postalo područje od posebnog interesa za Europsku uniju. U tom smislu možemo govoriti i o "stvaranju prostora europskog pravosuđa" pri čemu se europeizacija u području kaznenog prava temelji na povjerenju između država, zajedničkoj pravnoj tradiciji/kulturi i načelu supsidijarnosti. Ovakva europeizacija kaznenog procesnog i materijalnog prava rezultirala je usvajanjem načela uzajamnog priznanja te stvaranjem europske pravosudne mreže u kaznenim stvarima i osnivanjem Eurojusta.

Pod trećim državama podrazumijevamo države koje nisu članice Europske unije, a u odnosu na koje se primjenjuju Konvencije Vijeća Europe i/ili Konvencije Ujedinjenih naroda te dvostrani međunarodni ugovori. Konvencije Ujedinjenih naroda predstavljaju pravnu osnovu za pružanje /zahtijevanje pravne pomoći od država Južne Amerike, afričkih i azijskih država. Kako navedene konvencije reguliraju određenu vrstu kaznenih djela (koruptivna kaznena djela, transnacionalni organizirani kriminalitet, nezakoniti promet opojnim drogama i psihotropnim supstancama[1]) iste predstavljaju pravnu osnovu za pružanje međunarodne pravne pomoći samo u postupcima za tu vrstu kaznenih djela. Kada govorimo o dvostranim ugovorima isti se uglavnom odnose na ugovore koje je sklopila bivša SFRJ, a koji se primjenjuju na temelju opće sukcesije. Republika Hrvatska je sklopila određeni broj ugovora s državama u regiji, a kojima se regulira međunarodna pravna pomoć u građanskim i kaznenim stvarima, izručenje te međusobno izvršavanje sudskih odluka u kaznenim stvarima. Nakon promjene Ustava 2010. i članka 9. koji regulira izručivanje vlastitih državljana Republika Hrvatska je sklopila ugovore sa Srbijom (potpisan 29. lipnja 2010.), Crnom Gorom (potpisan 1. listopada 2010.), Republikom Makedonijom (potpisan 31. listopada 2011.) i Bosnom i Hercegovinom (potpisan 28. studenoga 2012.)

2.2. Temeljna načela međunarodne pravne pomoći

[1] Konvencija Ujedinjenih naroda protiv korupcije od 2003., Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta od 2000. s Protokolom za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje krijumčarenja ljudi, posebice žena i djece i Protokolom protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom, Konvencija Ujedinjenih naroda protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih supstanci od 1988.

2.2.1. Načelo prednosti međunarodnog prava

Prema odredbi članka 1. Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima (Narodne novine broj 178/04, dalje u tekstu: ZOMPO) unutarnjim pravom Republike Hrvatske uređuje se međunarodna pravna pomoć u kaznenim stvarima samo ako međunarodnim ugovorom nije drugačije uređeno. Ova odredba je odraz članka 141. Ustava Republike Hrvatske prema kojoj međunarodni ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom i objavljeni, a koji su na snazi, čine dio unutarnjega pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj su snazi iznad zakona.

2.2.2. Locus regit actum

Navedeno načelo je jedno od temeljnih načela međunarodne pravne pomoći, a rezultat je stajališta da međunarodno pravo svoju prednost ustupa unutarnjem pravu u pitanjima dopuštenosti i načina izvršenja radnje međunarodne pravne pomoći. Drugim riječima zamoljena država poduzima dokazne radnje u skladu sa svojim zakonodavstvom pa se valjanost rezultata procesne radnje pravne pomoći poduzete u zamoljenoj državi utvrđuje prema pravu zamoljene države, a ne pravu države moliteljice.

Međutim, postoji iznimka od tog načela kada država moliteljica zahtjeva da nadležna tijela zamoljene države provedu određene dokazne radnje na način propisan njezinim pravom pod uvjetom da takvo postupanje nije protivno temeljnim načelima pravnog poretka zamoljene države. Ovakvu mogućnost propisuje ne samo odredba čl. 10. st. 1 i 2 ZOMPO, a već i međunarodni ugovori (npr. čl. 6. st. 2 Ugovor između Republike Hrvatske i SR Jugoslavije o pravnoj pomoći u građanskim i kaznenim stvarima od 1997., čl. 8. Drugog dopunskog protokola uz Europsku konvenciju o uzajamnoj sudskoj pomoći u kaznenim stvarima od 2001.). Navedeno rješenje preuzeli su i neki „instrumenti“ pravosudne suradnje s državama članica Europske unije poput europskog naloga za pribavljanje dokaza[2] te europskog istražnog naloga[3]. Opisana iznimka odnosi se samo na način postupanja nadležnih tijela zamoljene države, ali ne i na odredbe o nadležnosti države moliteljice. Drugim riječima, država moliteljica može zatražiti da se npr. ispitivanje okrivljenika provede na način propisan njezinim pravom, ali ne može zahtijevati da isto provede državni odvjetnik ili sudac istrage ako ispitivanje okrivljenika u toj državi provodi policija. Primjenom navedenih odredbi osigurava se zakonitost dokaza.

Naime, kada država moliteljica zamolbom traži poduzimanje radnji pravne pomoći u zamoljenoj državi ona time pristaje na razlike u procesnoj formi između svog prava i prava zamoljene države, ali mora snositi i posljedice kolizije tuđih i svojih procesnih normi. To znači da država moliteljica načelno priznaje valjanost stranih dokaznih radnji s tim da postoje granice te valjanosti preko kojih ti dokazi ne mogu biti upotrijebljeni u postupku države moliteljice. Granica valjanosti dokaza je prema stajalištu Vrhovnog suda Republike Hrvatske „klauzula javnog poretka“ u koju ulaze

[2] Okvirna odluka vijeća 2008/978/JHA o europskom dokaznom nalogu stavljena je izvan snage Uredbom Europskog parlamenta i Vijeća 2016/95 koja je stupila na snagu 22. veljače 2016.

[3] Prema članku 9 . stavku 2 Direktive 2014/41/EU: " Nadležno tijelo države izvršenja će postupiti u skladu s formalnostima i postupcima zatraženim od strane nadležnog tijela države izdavanja ukoliko nije drugačije propisano Direktivom i ako te formalnosti i postupci nisu protivni temeljnim načelima pravnog poretka države izdavanja."

načela ustava i međunarodnog prava te pozitivne odredbe o nezakonitim dokazima čije je nezakonitost propisana zakonskom normom. Stoga, primjenom čl. 8. Drugog dopunskog protokola uz Europsku konvenciju o uzajamnoj sudskoj pomoći u kaznenim stvarima osigurava se zakonitost dokaza i u onim predmetima u kojima je zamoljene država odbila postupiti prema Zakonu o kaznenom postupku Republike Hrvatske[4].

2.2.3. Načelo uzajamnosti i načelo obostrane kažnjivosti

Načelo uzajamnosti primjenjuje se na predmetima u kojima se pruža tzv. izvanugovorna međunarodna pravna pomoć. Ovo načelo je ujedno prisutno i kod tumačenja međunarodnih ugovora, odnosno rezervi koje su na pojedine odredbe stavile države stranke (npr. čl. 23. st. 3 Europske konvencije o uzajamnoj sudskoj pomoći u kaznenim stvarima propisuje kako ugovorna stranka koja je stavila rezervu na neku odredbu Konvencije ne može zahtijevati od druge stranke primjenu te odredbe, osim u onoj mjeri u kojoj ju je ona sama prihvatila.). Noviji razvoj prava međunarodne kaznenopravne pomoći ide u smjeru sužavanja primjene ovog načela, naročito među politički zbliženim državama. Tako je pravosudna kaznenopravna suradnja između država članica Europske unije u potpunosti napustila navedeno načelo.

Načelo obostrane kažnjivosti ili načelo identiteta norme je ograničeno na postupke izručenja i oblike kaznenopravne pomoći koji uključuju primjenu procesne prisile (pretraga, privremeno oduzimanje predmeta, privremene mjere osiguranja oduzimanja imovinske koristi). Pitanje obostrane kažnjivosti rješava se u trenutku odlučivanja o zamolbi strane države za pravnom pomoći te se „činjenični supstrat“ hipotetički promatra „kao da se dogodio u zamoljenoj državi“ te se istražuje njegova protupravnost prema bilo kojoj odredbi domaćeg kaznenog zakonodavstva. U pogledu trenutka odlučivanja o postojanju obostrane kažnjivosti iznimku od opisanog pravila predstavlja preuzimanje kaznenog progona kod kojeg obostrana kažnjivost mora postojati *tempore criminis* obzirom da preuzimanjem kaznenog progona zamoljena država primjenjuje svoje pravo i kažnjava počinitelja primjenom svog prava.

2.2.4. Načelo specijaliteta

Načelo specijaliteta razvilo se iz ekstradicijskog prava, ali se primjenjuje i na druge oblike pravne pomoći. Ovo načelu u bitnom štiti traženu osobu, odnosno pruža joj kazneno procesni imunitet za kaznena djela počinjena prije izručenja, a za koja izručenje nije dopušteno. Opisano načelo prošireno je i na druge oblike pravne pomoći. Naime, svjedok, okrivljenik i vještak koji pristupaju na ročište u državi moliteljici uživaju svojevrsni kaznenoprocesni imunitet tzv. "*salvus conductus*". To pravo slobodnog prolaza daje adresatu pravno nesmetanog dolaska i odlaska iz države moliteljice u roku od 15 dana nakon prestanka potrebe za njihovim ispitivanjem. Drugim riječima pozvane osobe u navedenom vremenskom razdoblju ne mogu biti kazneno gonjene ili lišene slobode zbog djela počinjena prije dolaska na

[4] Iz obrazloženja rješenja Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj Kž-849/02 proizlazi kako je odbijanje stranog pravosudnog tijela da primijeni normu prava države moliteljice koja je zatražena otklanja nezakonitost radnje koja bi inače trebala dovesti do potrebe izdvajanja tog dokaza.

područje države moliteljice. Načelo specijaliteta se odnosi i na dokumentaciju koja se dostavlja državi moliteljici u okviru izvršenja zamolnice za međunarodnu pravnu pomoć. Dostavljena dokumentacija se može koristiti samo u postupku za koji je dostavljena, odnosno u svrhu za koju je dostavljena, a svaka druga upotreba uvjetovana je prethodnom suglasnošću zamoljene države[5].

2.2.5. Klauzula javnog poretka ili „ordre public“

Klauzula javnog poretka se različito definira. U pravilu navedena klauzula obuhvaća načela domaćeg pravnog poretka i načela Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima te Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Ta načela predstavljaju ograničenje u pružanju međunarodne pravne pomoći u najširem smislu. Jačanjem povjerenja u pravne sustave drugih država, posebno država članica Europske unije, postepeno se napušta navedena klauzula kao razlog za odbijanje izvršenja zamolnice za međunarodnu pravnu pomoć[6].

2.3. Oblici međunarodne pravne pomoći

Neki autori razlikuju tzv. primarnu i tzv. sekundarnu pravnu pomoć. Primarna pravna pomoć se odnosi na one oblike pravne pomoći kojima se država moliteljica odriče prava kaznenog progona, odnosno delegira ga drugoj državi, dok se sekundarna pravna pomoć odnosi se na one oblike pravna pomoći kojima zamoljena država pruža pomoć drugoj državi u ostvarivanju prava kaznenog progona.

Oblici primarne pravne pomoći su ustup/preuzimanje kaznenog progona i preuzimanje izvršenja strane kaznene presude. Sekundarni oblici pravne pomoći su izručenje te tzv. mala međunarodna pravna pomoć koja obuhvaća uručenje pismena i provođenje dokaznih radnji (ispitivanje svjedoka, okrivljenika, provođenje vještačenja, privremena predaja radi saslušanja, zajednički istražni timovi, pribavljanje podataka, provođenje pretraga).

S aspekta državnog odvjetništva, a naročito provođenja učinkovitih istraga, važno mjesto zauzima tzv. mala međunarodna pravna pomoć te ustup kaznenog progona kao izraz primjene načela oportuniteta.

Prilikom zahtijevanja pružanja međunarodne pravne pomoći treba uzeti u obzir mjerodavne međunarodne ugovore te njihov međusobni odnos, kao i članak 1.st. 1 Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima („Ovim se Zakonom uređuje međunarodna pravna pomoć u kaznenim stvarima ako međunarodnim ugovorom nije drugačije određeno“). Ukoliko ne postoji međunarodni ugovor tada se primjenjuje načelo uzajamnosti i odredbe Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u

[5] Čl. 50. St. 3 Schengenske konvencije: " Ugovorna stranka moliteljica ne prosljeđuje niti koristi informacije ili dokaze dobivene od zamoljene ugovorne stranke, za istrage, progone ili postupke osim onih na koje se upućuje u zamolbi bez prethodne suglasnosti zamoljene ugovorne stranke.˝

[6] Unatoč postojanju visokog stupanja povjerenja između država članica EU čl. 11. st. 1 toč. b Direktive 2014/41/EU Europskog parlamenta i vijeća o europskom istražnom nalogu u kaznenim stvarima propisuje slijedeći razlog za odbijanje izvršenja europskog istražnog naloga: " kada bi izvršenje europskog istražnog naloga štetilo temeljnim nacionalnim sigurnosnim interesima, ugrozilo izvor informacije ili uključivalo upotrebu klasificiranih podataka koji se odnose na posebne obavještajne aktivnosti."

kaznenim stvarima (Narodne novine broj 178/04). Prema članku 17. ZOMPO-a pod uzajamnošću se podrazumijeva „uvjerenje koje je dala država moliteljica da će izvršiti usporedivu zamolbu domaćeg pravosudnog tijela“. Navedeno uvjerenje nije potrebno ako postoji tzv. faktična uzajamnost, odnosno ako uzajamnost proizlazi iz dosadašnje prakse u istovjetnim predmetima međunarodne pravne pomoći.

Što se tiče oblika međunarodne pravne pomoći temeljeno je načelo da se ista pruža u najširem mogućem obliku[7] . Katalog radnja tzv. "male" međunarodne pravne pomoći nije propisan, a obično se dijele na tradicionalne oblike pravne pomoći (dostava procesnih akata u inozemstvo, ispitivanje svjedoka, ispitivanje okrivljenika, privremeno oduzimanje predmeta, provođenje vještačenja) te moderne oblike pravne pomoći (video-konferencijsko ispitivanje svjedoka i vještaka, ispitivanje svjedoka i vještaka putem telefonske konferencije, osnivanje zajedničkog istražnog tima, upotreba prikrivenih istražitelja, nadzor i tehničko snimanje telefonskih razgovora). Međutim, prilikom podnošenja zamolnice za međunarodnu pravnu pomoć treba imati u vidu da je Republika Hrvatska stavila rezerve na pojedine oblike tzv. moderne međunarodne pravne pomoći (prekogranična promatranja, nazirane isporuke i upotrebu prikrivenih istražitelja) tako da se primjenom načela uzajamnosti ne može od drugih država zahtijevati provođenje dokaznih radnji kojima sama ne bi udovoljila[8].

Ustup kaznenog progona treba razlikovati od tzv. spontane razmjene informacija. Ustupom kaznenog progona Republika Hrvatska se odriče prava kaznenog progona dok razmjenom informacija samo obavještava drugu državu o kaznenim djelima koje su počinili državljani te države, odnosno koja su počinjena na državnom području te države (prema odredbi članka 21. Europske konvencije o uzajamnoj sudskoj pomoći u kaznenim stvarima od 1959. jedna država pruža drugoj državi informacije u svezi s postupkom pred sudovima te druge države pri čemu je zamoljena država obvezna obavijestiti državu moliteljicu o svakoj poduzetoj radnji po takvim informacijama, kao i dostaviti prijepis odluke koja je donesena.). Opisana razlika održava se i u pravnim učincima primjene navedenih instituta, a koje učinke treba imati na umu prilikom donošenja odluke o primjeni jednog od ova dva oblika pravne pomoći. Naime, dok se ustupom kaznenog progona država moliteljica „privremeno“ odriče prava kaznenog progona, a za zamoljenu državu nastaje obveza preuzimanja kaznenog progona, primjenom tzv. spontane razmjene informacija država moliteljica se ne odriče prava kaznenog progona, a zamoljena država nije obvezna pokrenuti kazneni postupak. Važno je naglasiti kako kod ustupa kaznenog progona država moliteljica gubi pravo kaznenog progona ako je nadležno tijelo zamoljene države konačno obustavilo kazneni postupak zbog nedostatka dokaza ili ako počinjeno djelo nije kazneno djelo, ako je okrivljenik u zamoljenoj državi pravomoćno oslobođen ili ako je presuda donesena u zamoljenoj državi već izvršena ili izvršenje nije moguće zbog zastare, amnestije ili pomilovanja (čl. 30. Ugovora

[7] Članak 1. st. 1 Europske konvencije o uzajamnoj sudskoj pomoći u kaznenim stvarima : " Ugovorne se stranke obvezuju da će, u skladu s odredbama ove Konvencije, u najvećoj mjeri jedna drugoj pružati uzajamnu sudsku pomoć glede kaznenih djela kažnjavanje kojih je u trenutku upućivanja zamolbe za pomoć u nadležnosti sudskih tijela stranke koja upućuje zamolbu."

[8] Članak 23. st. 3 Europske konvencije o uzajamnoj sudskoj pomoći u kaznenim stvarima: " Ugovorna stranka koja je stavila rezervu na neku odredbu Konvencije ne može zahtijevati od druge stranke primjenu te odredbe, osim u onoj mjeri u kojoj ju je sama prihvatila."

između Republike Hrvatske i SR Jugoslavije, čl. 35. Sporazuma između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine).

Naravno, primjena ustupa kaznenog progona kao posebnog oblika međunarodne pravne pomoći, kao i spontane razmjene informacija, u bitnom ovisi o postojanju odgovarajuće pravne osnove. Naime, Republika Hrvatska nije ratificirala Europsku konvenciju o ustupanju kaznenog progona od 1972. tako da se kao pravna osnova za ustup kaznenog progona primjenjuju dvostrani ugovori (čl. 35. Ugovora između Republike Hrvatske i Republike Slovenije o pravnoj pomoći u građanskim i kaznenim stvarima od 1994., čl. 29. Ugovora između Republike Hrvatske i Savezne Republike Jugoslavije o pravnoj pomoći u građanskim i kaznenim stvarima od 1997., čl. 34. Sporazuma o pravnoj pomoći u građanskim i kaznenim stvarima od 1996. izmijenjenog Sporazumom između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine od 2002.) ili čl. 65. Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima pod uvjetom da postoji uzajamnost u postupanju (ova odredba predstavlja pravnu osnovu u odnosu na Republiku Poljsku). Temeljni preduvjeti za ustup kaznenog progona determinirani su međunarodnim ugovorom i ZOMPO-om. Tako se može ustupiti kazneni progon za kaznena djela koja je na području Republike Hrvatske počinio stranac s prebivalištem u stranoj državi, a riječ je o djelu za koje je propisana kazna zatvora do deset godina. Ukoliko su oštećenici državljani Republike Hrvatske /pravne osobe sa sjedištem u Republici Hrvatskoj ustup kaznenog progona nije moguć bez njihove suglasnosti. Kazneni progon se može ustupiti državi čiji je državljanin počinitelj, odnosno na čijem području počinitelj ima prebivalište. Prilikom donošenja odluke o ustupu kaznenog progona treba imati u vidu činjenicu da se isti ustupa onoj državi koja će moći osigurati prisustvo okrivljenika u preuzetom kaznenom postupku. Nadalje, prilikom ustupanja kaznenog progona ne smije se zaboraviti da države tzv. *common law* pravnog sustava poznaju samo načelo teritorijalnosti kao načelo prostornog važenja kaznenog zakonodavstva. Drugim riječima te države ne preuzimaju kazneni progon za djela koja su počinili njihovi državljani u inozemstvu, osim ako oštećenici nisu njihovi državljani uzimajući u obzir prirodu djela o kojem se radi.

S druge strane kada se Republika Hrvatska nalazi u položaju zamoljene države i preuzima kazneni progon vodi postupak prema svom pravu, a svaka istražna radnja koju je provelo strano pravosudno tijelo prema pravu države moliteljice u kaznenom postupku bit će izjednačena s odgovarajućom istražnom radnjom prema pravu Republike Hrvatske, osim ako je to protivno temeljnim načelima domaćeg pravnog poretka i međunarodnopravne zaštite ljudskih prava. Važno je naglasiti kako se kazneno djelo počinjeno u inozemstvu sudi kao da je počinjeno u Republici Hrvatskoj, s tim da se strano pravo primjenjuje kada je blaže za okrivljenika. Kako u preuzetom kaznenom postupku nije dopušteno suđenje u odsutnosti (čl. 64. st. 3 ZOMPO-a) prije donošenja odluke o preuzimanju kaznenog progona potrebno je utvrdit nalazi li se počinitelj na području Republike Hrvatske ili ima samo prijavljeno prebivalište u Republici Hrvatskoj.

2.4. Oblici pravosudne suradnje u kaznenim stvarima

Neki autori govore o "instrumentima" pravosudne suradnje, a neki o oblicima pravosudne suradnje u kaznenim stvarima. Pod tim pojmovima podrazumijevaju se područja međunarodne pravne pomoći od posebnog interesa za Europsku uniju u

kojima je provedena harmonizacija država članica Europske unije kako bi se osiguralo učinkovito priznanje i izvršenje stranih odluka pravosudnih tijela, a sukladno načelu uzajamnog priznavanja. Drugim riječima, u okviru Europske unije istovremeno se primjenjuju međunarodni ugovori koji reguliraju međunarodnu pravnu pomoć i "instrumenti" pravosudne suradnje pri čemu se navedeni instrumenti odnose samo na:. EUROPSKI UHIDBENI NALOG, EUROPSKI ISTRAŽNI NALOG, NALOG ZA OSIGURANJE IMOVINE, ODLUKA O ODUZIMANJU IMOVINE ILI PREDMETA, PRIZNANJE I IZVRŠENJE ODLUKA O NOVČANOJ KAZNI, PRIZNANJE I IZVRŠENJE PRESUDE KOJOM JE IZREČENA KAZNA ZATVORA ILI MJERA KOJA UKLJUČUJE ODUZIMANJE SLOBODE, PRIZNANJE I IZVRŠENJE PRESUDA I ODLUKA KOJIMA SU IZREČENE PROBACIJSKE MJERE I ALTERNATIVNE SANKCIJE, PRIZNANJE I IZVRŠENJE MJERA OPREZA, EUROPSKI NALOG ZA ZAŠTITU. Kako je priznavanje i izvršenje navedenih odluka od posebnog interesa za Europsku uniju iste su sukladno načelu supsidijarnosti i načelu razmjernosti regulirane Okvirnim odlukama i Direktivama. Transpozicijom Okvirnih odluka i Direktiva u domaća zakonodavstva država članica navedena područja međunarodne pravne pomoći su gotovo na jedinstven način regulirana u svim državama članicama Europske unije.

2.4.1. Načelo uzajamnog priznavanja

Na sastanku Europskog vijeća održanom u Tampere-u 2000. načelo uzajamnog priznavanja proklamirano je kao kamen temeljac pravosudne u kaznenim stvarima u Europskoj uniji. Haški program od 2004. potvrdio je navedeno načelo ističući kako će se odluke koje donijelo pravosudne tijelo jedne države članice odmah i izravno izvršavati od strane pravosudnog tijela druge države članice bez prethodne "dublje" provjere. Ugovorom o funkcioniranju Europske unije regulirano je navedeno načelo u članku 82. st 1 :" Pravosudna suradnja u kaznenim stvarima u Europskoj uniji temeljit će se na načelu uzajamnog priznanja presuda i odluka pravosudnih tijela te će uključivati usklađivanje prava država članica u slijedećim područjima: prava okrivljenika i prava žrtve u postupku te uzajamno priznavanje dokaza između država članica."

Načelo uzajamnog priznavanja temelji se na uzajamnom povjerenju u pravne sustave drugih država članica Europske unije, a koje ne proizlazi iz same činjenice da je određena država članica Europske unije. Zakonopisci Europske unije su bili svjesni te činjenice, kao i promjenjive prirode uzajamnog povjerenja kada su točci 10. preambule Okvirne odluke 2002/584/PUP propisali da : "Implementacija europskog uhidbenog naloga, utemeljenog na visokom stupnju povjerenja između država članica, može biti suspendirana u slučaju ozbiljnog i stalnog kršenja načela iz čl. 6. st. 1 Ugovora o Europskoj uniji od strane država članica".

Naravno, načelo uzajamnog priznanja ne dovodi u pitanje razliku između postupka priznanja strane odluke i postupka izvršenja domaće odluke kojom je priznata strana odluka.

2.4.2. Primjena prava države izvršenja – opseg i granice

Sve oblike pravosudne suradnje obilježava načelo primjene prava države izvršenje kako prilikom priznavanja stranih pravosudnih odluka, tako i prilikom izvršavanja domaće odluke kojom se priznaje strana pravosudna odluka i to u onom dijelu u kojem pravo država članica nije harmonizirano implementacijom mjerodavnih Okvirnih odluka i Direktiva. Pritom je potrebno naglasiti kako su Okvirne odluke propisale određene granice pri primjeni domaćeg prava države izvršenja. Tako primjerice odredba članka 46. st. 1. Zakona o pravosudnoj suradnji u kaznenim stvarima s državama članicama Europske unije regulirajući trajanje osiguranja na temelju domaće odluke kojom se priznaje strani nalog za osiguranje imovine ili dokaza propisuje: " Nadležno pravosudno tijelo, može na temelju domaćeg prava, cijeneći okolnosti slučaja i zahtjeve države izdavanja, odrediti uvjete radi ograničenja trajanja osiguranja. Ako tako određeni uvjeti mogu prouzročiti ukidanje mjera nadležno pravosudno tijelo će odmah o tome obavijestiti tijelo koje je izdalo nalog radi njegovog očitovanja" .

2.4.3. Načelo poštivanja temeljnih prava

Iako izričito nije propisao povredu poštivanja temeljnih prava kao osnovu za fakultativno ili obligatorno odbijanje priznanja stranih odluka europski zakonodavac ju je prešutno priznao. Ovo je rezultiralo proširivanjem razloga za odbijanje priznanja i izvršenja stranih odluka od strane nacionalnih zakonodavstava , kao i praksom Suda Europske unije koja potvrđuje primat navedenog načela. Sud Europske unije je u predmetima broj: C-404/15 (Pál Aranyosi) i C-659/15 PPU (Robert Câldâraru) zauzeo stajalište:

„Članak 1. stavke 3. i 5. i članak 6. stavak 1. Okvirne odluke Vijeća 2002/584/PUP od 13. lipnja 2002. o Europskom uhidbenom nalogu i postupcima predaje između država članica, kako je izmijenjena Okvirnom odlukom Vijeća 2009/299/PUP od 26. veljače 2009., treba tumačiti na način da u slučaju postojanja objektivnih, vjerodostojnih, preciznih i odgovarajuće aktualiziranih elemenata o postojanju sustavnih i općenitih nedostataka ili nedostataka koji se odnose određene skupine osoba ili na određene ustanove za oduzimanje slobode u državi članici izdavateljici, pravosudno tijelo izvršenja mora na konkretan i precizan način ispitati postoje li u slučaju predaje navedenoj državi članici ozbiljni i utvrđeni razlozi za vjerovanje da će osoba na koju se odnosi europski uhidbeni nalog u svrhe izvršenja kaznenog progona ili izvršenja kazne oduzimanja slobode zbog uvjeta oduzimanja njezine slobode biti izložena stvarnoj opasnosti od podvrgavanja neljudskom i ponižavajućem postupanju u smislu članka 4. Povelje Europske unije o temeljnim pravima. U tu svrhu ono od pravosudnog tijela koje je izdalo nalog mora zahtijevati dostavu dopunskih informacija …. Pravosudno tijelo izvršenja mora odgoditi svoju odluku o predaji određene osobe dok ne dobije dopunske informacije koje mu omogućavaju da otkloni postojanje takve opasnosti. Ako postojanje te opasnosti ne može biti otklonjeno u razumnom roku, to tijelo mora odlučiti treba li obustaviti postupak predaje.“

Zbog navedenih razloga zakonodavac je izmjenom ZPSKS-EU/17 propisao dodatno načelo postupanja u predmetima pravosudne suradnje- načelo poštivanja temeljnih prava. Ovo načelo je propisano na način da isto obuhvaća i načelo razmjernosti koje je prihvaćeno na razini Europske unije kao temeljno načelo u

primijeni „instrumenata“ pravosudne suradnje . Tako članak 3. a ZPSKS-EU/17 u prvom stavku definira načela razmjernosti („Nadležna tijela Republike Hrvatske izdaju naloge i odluke iz članka 1. ovog Zakona razmjerno naravi potrebe u svakom pojedinom slučaju.“), a u drugom stavku definira primat obveze poštivanja prava i temeljnih sloboda pred postupcima priznanja i izvršenja („Provedba postupaka na temelju ovog Zakona ne utječe na obvezu poštivanja temeljnih prava i sloboda definiranih Poveljom o temeljnim pravima Europske unije“).

3. „USPOREDNI“ KAZNENI POSTUPCI U DRŽAVAMA ČLANICAMA

Jedan od ciljeva Europske unije je stvoriti pravni okvir koji će spriječiti ili riješiti sukob nadležnosti između država članica Europske unije, a time i spriječiti povredu načela *ne bis in idem* u međunarodnom smislu. U tu svrhu je i osnovan Eurojust kao tijelo Europske unije kojem je primarna nadležnost olakšati i koordinirati postupanja tužitelja u prekograničnim predmetima.

Kada govorimo o paralelnim ili usporednim postupcima u više država i potrebi njihove koncentracije u jednoj državi možemo reći da se u tom području normativna djelatnost Vijeća Europe i Europske unije postepeno razvijala i u bitnoj mjeri ovisila o spremnosti država da se odreknu svog suvremenog prava na kazneni progon. Tako je u okviru Vijeća Europe usvojena Konvencije o ustupu kaznenih postupaka od 1972. koju je ratificirao mali broj država (Republika Hrvatska je potpisala, ali nije ratificirala navedenu Konvenciju). U okviru Europske unije brojni primarni i sekundarni izvori prava EU se bave pitanjem prekogranične suradnje i sprječavanjem povrede načela *ne bis in idem* (čl. 54.-čl.58. Schengenske konvencije iz 1990., čl. 31. (d) Ugovora o Europskoj uniji[9] , čl. 82. st.2 b Ugovora o funkcioniranju Europske unije[10]). Politički program koji je Europsko vijeće usvojilo na sastanku održanom u Tampereu 1999. (tzv. Tampere zaključci) također previđa reguliranje pitanje povrede načela *ne bis in idem*, kao i rješavanje sukoba nadležnosti. Polazeći od opisanih ciljeva 2009. Vijeće EU je usvojilo Okvirnu odluku o sprječavanju i rješavanju sporova o izvršavanju nadležnosti u kaznenim postupcima (2009/948/PUP). Ova Okvirna odluka je transponirana u domaće zakonodavstvo odredbama 51.a-f Zakona o državnom odvjetništvu[11]. Ova Okvirna odluka se odnosi samo na predmete u kojima

[9] Članak 31 Ugovora o Europskoj uniji:“ Vijeće će potaknuti suradnju putem Eurojusta : a) omogućujući Eurojustu olakšavanje suradnje između tijela kaznenog progona država članica; b) jačajući ulogu Eurojusta u kaznenim postupcima ozbiljnog prekograničnog kriminala..; c) olakšavajući blisku suradnju između Europske pravosudne mreže u kaznenim stvarima i Eurojusta posebice u olakšavanju izvršavanja zamolnica za međunarodnu pravnu pomoć.

[10] Ovaj članak predviđa mogućnost donošenja mjera na razini Europske unije kojima će se spriječiti i riješiti sukob nadležnosti između država članica. U tom smislu čl. 85. Ugovora o funkcioniranju EU propisuje mogućnost proširivanja nadležnosti Eurojust Uredbom kojom bi se istome dala ovlast „iniciranja kaznenog progona , kao i predlaganja pokretanja kaznenog postupka od strane nacionalnih tijela, posebice u pogledu kaznenih djela na štetu financijskih interesa Europske unije“.

[11] Članak 51. a st. 2 Zakona o državnom odvjetništvu: " Ako nadležno državno odvjetništvo ima opravdane razloge i saznanja da se u drugoj državi članici ili više država članica vodi usporedni postupak u odnosu na iste činjenice i protiv iste osobe dužno je uspostaviti kontakt s nadležnim tijelom te druge države članice kako bi se potvrdilo postojanje usporednih postupaka s ciljem pokretanja izravnih savjetovanja"

se vode usporedni postupci u više država članica protiv iste osobe i za isto djelo, a što bi moglo u konačnici rezultirati povredom načela *ne bis in idem* u međunarodnom smislu definiranog čl. 54[12]. -58. Konvencija o provedbi Schengenskog Sporazuma od 14. lipnja 1985. između vlada država Gospodarske unije Beneluksa, Savezne Republike Njemačke i Francuske Republike o postupnom ukidanju kontrola na zajedničkim granicama od 1990., čl. 50. Povelje o temeljenim pravima Europske unije 2010/C 83/02[13] te judikaturom Suda Europske unije[14]. Ovom Okvirnom odlukom propisuje se obveza nadležnih tijela država članica da kontaktiraju nadležna tijela druge države članice čim saznaju da se u toj državi vodi postupak protiv iste osobe za isto djelo, kao i da provedu konzultacije s tim tijekom, a kako bi se postigao dogovor o koncentraciji postupka u onoj državi članici na čijem teritoriju je u većem dijelu počinjeno kazneno djelo, prouzročena veća šteta, odnosno na čijem teritoriju se nalazi počinitelj /ili veći dio dokaza. Nedostatak ove Okvirne odluke očituje se u činjenici da ne obvezuje države članice na odricanje od prava kaznenog progona (ustup kaznenog progona) niti na preuzimanje kaznenog progona, a što je preduvjet sprječavanja sukoba nadležnost imajući u vidu načelo legaliteta kao temeljeno načelo kaznenog progona većina država članica Europske unije. Okvirna odluka također propisuje obvezu kontaktiranja Eurojusta kako bi u svrhu postizanja dogovora o koncentraciji postupka[15].

4. NAČELO RAZMJERNOSTI - misao vodilja

S postupanjem u skladu s načelom razmjernosti susrećemo se prilikom odmjeravanja kazne zatvora, kao i odlučivanja o mjerama osiguranja prisutnosti okrivljenika u kaznenom postupku. Ovo načelo je razrađeno i kroz judikaturu Europskog suda za ljudska prava, a sadržaj istog se sastoji u imperativu da mjere koje se poduzimaju u konkretnom predmetu moraju biti razmjerne zakonitom cilju, odnosno ne smiju prelaziti granicu koja se smatra nužnom s obzirom na okolnosti konkretnog slučaja.

Navedeno načelo igra važnu ulogu i u području pravosudne suradnje u kaznenim stvarima. Naime, iako Okvirna odluka Vijeća 2002/584/PUP od 13. lipnja 2002. o europskom uhidbenom nalogu i postupcima predaje između država članica Europske unije ne obvezuje državu izdavanja na primjenu načela razmjernosti prilikom izdavanja europskog uhidbenog naloga, ključnu ulogu u primjeni tog načela

[12] Članak 54. Konvencije: " Protiv osobe protiv koje je sudski postupak pravomoćno okončan u jednoj ugovornoj stranci ne može se voditi postupak u drugoj ugovornoj stranci za ista djela pod uvjetom da je, ako je izrečena kazna i izvršena, trenutačno u postupku izvršenja ili se više, prema zakonima ugovorne stranke koja ju je izrekla, ne može izvršiti."

[13] Članak 50. Povelje o temeljenim pravima Europske unije: " Nitko se ne smije ponovno sudski progoniti ili kažnjavati u kaznenom postupku zbog kaznenog djela zbog kojeg je već bio, u skladu sa zakonom, pravomoćno oslobođen ili osuđen u Uniji."

[14] Sud pravde Europske unije u svojim presudama je dao tumačenje pojma "isto djelo" na način da je potrebno utvrditi ″ postojanje identiteta bitnih činjenica, u smislu postojanja niza konkretnih činjenica koje su neraskidivo međusobno povezane″. Ovo tumačenje je potvrđeno u predmetima Esbroek, Van Straaten, Gasprini, Kraajenbrink i Kretzinger. Nadalje, Sud pravde Europske unije je u predmetima Mirgalia, Turansky, Van Straaten, Gasparini, Kretzinger i Bourquain utvrdio značenje pojma ″pravomoćno okončan postupak″.

[15] Članak 51. E st. 2 Zakona o državnom odvjetništvu : " Ako nije postignut sporazum između nadležnog državnog odvjetništva i tijela druge države članice državno odvjetništvo može tražiti posredovanje EUROJUST-a".

ima domaće zakonodavstvo svake države članice. Primjena tog načela očituje se u obvezi države izdavanja da, uzimajući u obzir pravne učinke izdavanja europskog uhidbenog naloga (ograničenje slobode kretanja tražene osobe), prije donošenja odluke o izdavanju europskog uhidbenog naloga razmotri slijedeće okolnosti: težinu počinjenog kaznenog djela, kaznu čije izricanje se može očekivati u postupku, interes žrtve, javni interes. Prema tome europski uhidbeni nalog se ne bi trebao izdavati kada se prema okrivljeniku, umjesto istražnog zatvora, može primijeniti neka blaža mjera osiguranja prisutnosti u postupku, a posebno kada su ispunjene pretpostavke za određivanje tzv. disciplinskog istražnog zatvora. U opisanim slučajevima nadležno tijelo države izdavanja bi trebalo primijeniti neke "blaže" oblike međunarodne pravne pomoći i/ili pravosudne suradnje poput: ispitivanja okrivljenika putem zamolnice, pozivanjem okrivljenika, ustupom kaznenog progona, priznanjem i izvršenjem odluka o mjerama opreza.

5. ODNOS IZRUČENJA I EUROPSKOG UHIDBENOG NALOGA PREMA PRAKSI SUDA EUROPSKE UNIJE

Sud Europske unije svojom odlukom u predmetu broj C-182/15 od 6. rujna 2016., koja je poznata kao "slučaj Petruhhin", zauzeo je stajalište koje je značajno utjecalo na postupak izručenja između država članica EU i trećih država te do danas ostavilo brojne praktične dvojbe. Pravo koje se štiti ovom odlukom je pravo zajamčeno člankom 21. UFEU-a i to pravo na slobodno kretanje i boravak u uživanju kojeg prava niti jedan državljanin EU ne smije biti diskriminiran.

Sud Europske unije je presudio da u slučaju nepostojanja odredbi prava Unije koje uređuju izručenje između država članica i treće države, kako bi se zaštitili državljani Unije od mjera koje ih mogu lišiti prava na slobodno kretanje i boravak iz članka 21. UFEU-a, boreći se pri tome protiv nekažnjavanja kaznenih djela, valja primijeniti sve mehanizme suradnje i uzajamne pomoći koji, na temelju prava Unije, postoje u području kaznenog prava. Stoga, valja dati prednost razmjeni informacija s državom članicom čija je dotična osoba državljanin, kako bi se omogućilo tijelima te države članice da, ako su na temelju nacionalnog prava nadležna za progon te osobe za djelo počinjeno izvan državnog područja, izdaju europski uhidbeni nalog u svrhu kaznenog progona, u kojem slučaju europski uhidbeni nalog ima prednost u odnosu na zahtjev za izručenje.

Osim toga, proizlazi obveza nadležnog tijela države članice od koje se izručenje traži da provjeri ugrožavaju li se izručenjem prava iz članka 19. Povelje i postoji li stvarna opasnost nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja prema osobama u trećoj državi koja traži izručenje, pri čemu se države članice upućuju na presudu od 5. travnja 2016. u predmetu Aranyosi i Căldăraru.

Ukratko, "slučaj Petruhhin" je bilateralni odnos izručenja pretvorio u "tripartitni odnos", u slučaju da država od koje se izručenje traži utvrdi da:

a) njeno nacionalno pravo zabranjuje izručenje vlastitih državljana jer ne postoji rizik od diskriminacija ukoliko ta država izručuje svoje državljanine, te u tom

slučaju ne postoji niti obveza kontaktiranja države članice EU čiji je državljanin izručenik,

b) postoji pravna osnova za izručenje bilo na osnovu bilateralnog ili multilateralnog ugovora ili na temelju reciprociteta ili *ad hoc* sporazuma,

c) postoje odredbe prava Unije koje uređuju izručenje između država članica i treće države.

Ukoliko su ispunjeni gornji uvjeti, ta država članica je dužna obavijestiti državu članicu čiji je izručenik državljanin o zahtjevu za izručenje i dostaviti informacije nužne kako bi se omogućilo tijelima te države članice da izdaju europski uhidbeni nalog u svrhu kaznenog progona.

U tom slučaju, država članica državljanstva mora utvrditi:

a) da postoji nadležnost na temelju nacionalnog prava za progon te osobe za djelo počinjeno izvan državnog područja,

b) da imaju dovoljno podataka za izdavanje europskog uhidbenog naloga.

Međutim, ne postoji obveza izdavanja europskog uhidbenog naloga.

Iz navedenog je vidljivo da, prema "slučaju Petruhhin", nije potrebno mišljenje osobe čije se izručenje traži pa tako, čak i u slučaju kada bi ta osoba radije bila izručena nego predana po europskom uhidbenom nalogu, prednost se daje europskom uhidbenom nalogu. Nadalje, iz presude Suda Europske unije ne proizlazi na koji način se odvija razmjena podataka, koji podaci se dostavlja obzirom se "kazneni spis" nalazi u trećoj državi, koja su tijela nadležna za razmjenu podataka te koji rok se daje državi članici državljanstva za eventualno izdavanje europskog uhidbenog naloga.

Nastavno na presudu u predmetu Petruhhin, Sud Europske unije donio je drugu važnu presudu u predmetu Raugevicius[16], a koja se tiče zahtjeva treće države za izručenje građanina Unije u svrhu izvršenja kazne zatvora, u kojoj je ponovio stav prethodno zauzet u Petruhhinu u odnosu na zabranu diskriminacije građana Unije na temelju državljanstva te slobodu kretanja građana Unije kao jedno od temeljnih prava proizašlo iz osnivačkih ugovora. U predmetu Raugevicius, Sud Europske unije odlučio je da država članica od koje se izručenje traži – kojoj je treća zemlja, u svrhe izvršenja kazne zatvora, a ne u svrhe progona, podnijela zahtjev za izručenje građanina Unije koji se koristio pravom na slobodno kretanje – a čije nacionalno pravo zabranjuje izručenje vlastitih državljana izvan Unije u svrhe izvršenja kazne i predviđa mogućnost da se takva kazna izrečena u inozemstvu izvrši na njezinu državnom području, dužna osigurati tom građaninu Unije, pod uvjetom da on trajno boravi na njezinu državnom području, postupanje jednako onom prema vlastitim državljanima u pitanjima izručenja.

[16] Presuda Suda EU od 13. studenog 2018., Raugevicius, C 247/17, ECLI:EU:C:2018:898

Iduću presudu, koja se nadovezuje na "slučaj Petruhhin", Sud Europske unije donio je 2. travnja 2020. u predmetu I.N. broj C-897/19, a povodom zahtjeva za prethodnu odluku koji je uputio Vrhovni sud Republike Hrvatske. Ova presuda proširuje praksu Suda Europske unije ustanovljenu u predmetu Petruhhin jer I.N. nije građanin Unije, ali je državljanin Islanda, dakle, države koja nije članica Unije, ali je s Unijom usko povezana jer je članica Europskog udruženja slobodne trgovine (EFTA), stranka Sporazuma o europskom gospodarskom prostoru (EGP), sudjeluje u zajedničkom europskom sustavu azila (Dublinskom sustavu) i s kojom je Unija sklopila Sporazum između EU i Republike Islanda i Kraljevine Norveške o postupku predaje između država članica EU i Islanda i Norveške od 28. lipnja 2006., koji je stupio na snagu 1. studenog 2019., a na temelju kojeg sporazuma se primjenjuje odredbe schengenske pravne stečevine. Stoga, Vrhovni sud Republike Hrvatske pitao je Sud Europske unije primjenjuje li se praksa ustanovljena u predmetu Petruhhin i na državljane Islanda, s obzirom da je Sporazum o predaji ekvivalent Okvirnoj odluci o Europskom uhidbenom nalogu.

Sud Europske unije je odlučio je da pravo Unije, a osobito članak 36. Sporazuma o Europskom gospodarskom prostoru od 2. svibnja 1992. i članak 19. stavak 2. Povelje Europske unije o temeljnim pravima, treba tumačiti na način da, kada je državi članici u koju je došao državljanin države članice Europskog udruženja slobodne trgovine (EFTA) – koja je stranka Sporazuma o Europskom gospodarskom prostoru i s kojom je Europska unija sklopila Sporazum o postupku predaje – upućen zahtjev treće države za izručenje na temelju Europske konvencije o izručenju, prije razmatranja izvršenja zahtjeva za izručenje, država članica od koje se traži izručenje u svakom je slučaju obvezna izvijestiti tu državu EFTA-e i, ovisno o okolnostima, na njezin zahtjev predati joj navedenog državljanina, u skladu s odredbama Sporazuma o postupku predaje, pod uvjetom da je navedena država EFTA-e, u skladu sa svojim nacionalnim pravom, nadležna za kazneni progon tog državljanina za djelo počinjeno izvan svojeg državnog područja.

6. EJN I EUROJUST

Europska pravosudna mreža u kaznenim stvarima (dalje u tekstu EPM) je mreža nacionalnih kontakt osoba namijenjena olakšavanju pravosudne suradnje u kaznenim stvarima[17].

Nacionalne kontakt osobe su državni odvjetnici, suci istrage ili druge osobe koji rade skoro isključivo na predmetima međunarodne pravosudne suradnje[18]. Nacionalne kontakt osobe imenuje svaka država članica iz središnjih ili drugih tijela

[17] Članak 2. točka 7. Zakona o pravosudnoj suradnji s državama članicama Europske unije: " Europska pravosudna mreža u kaznenim stvarima- je mreža osoba za kontakt država članica osnovana Zajedničkom odlukom Vijeća o osnivanju Europske pravosudne mreže od 29. lipnja 1998. sa svrhom poboljšanja pravosudne suradnje u kaznenim stvarima. " Zajednička odluka Vijeća od 29. lipnja 1998. stavljena je izvan snage Odlukom Vijeća 2008/976/PUP od 16. prosinca 2008. o Europskoj pravosudnoj mreži.

[18] Članak 11. stavak 1. ZPSKS-EU :" Osobe za kontakt s Europskom pravosudnom mrežom u kaznenim stvarima će za ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa odrediti ministar, u sudovima nadležnim za poslove pravosudne suradnje predsjednik odnosnog suda te Glavni državni odvjetnik Republike Hrvatske u nadležnim državnim odvjetništvima. "

nadležnih za predmete međunarodne pravosudne suradnje. EPM se sastoji od preko 300 nacionalnih kontakt osoba u 28 država članica.

EPM ima svoj internetsku stranicu (www.ejn-crimjust.europa.eu) na kojoj će može pronaći elektronički atlas koji se koristi u predmetima međunarodne pravne pomoći i pravosudne suradnje na način da omogućuje pribavljanje kontakt podataka nadležnih tijela drugih država članica.

Ukoliko je u konkretnom predmetu potrebno pribaviti podatke o uvjetima zahtijevanja/pružanja međunarodne pravne pomoći u određenoj državi iste je moguće pribaviti korištenjem alata EPM-a (tzv. belgijskih obrazaca ili "Fiches Belges"), odnosno stupanjem u kontakt s nacionalnim predstavnikom za EPM u Republici Hrvatskoj ili drugim kontakt osobama EPM-a u Republici Hrvatskoj određenim na sudovima, državnim odvjetništvima te ministarstvu pravosuđa (popis se nalazi u prilogu ovog rada). Kako je popis kontakt osoba EPM-a određenim u drugim državama članicama zaštićen lozinkom i njemu mogu pristupiti samo kontakt osobe EPM-a u Republici Hrvatskoj potrebno je u svrhu ostvarivanja kontakta s tim osobama obratiti se ili nacionalnom predstavniku za EPM u Republici Hrvatskoj ili jednoj od kontakt osoba za EPM u Republici Hrvatskoj.

Nadalje, na stranicama EPM-a nalaze se i potrebni podaci o statusu implementacije instrumenata EU u području pravosudne suradnje ili odgovarajućih praktičnih dokumenata (npr. podaci o izjavama pojedinih država članica, priručnici, izvješća o provedenoj evaluaciji) . Ovi podaci se nalaze u tzv. knjižnici EPM koja se nalazi na slijedećoj internetskoj adresi : http://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejn/libcategories.aspx

Eurojust je tijelo Europske unije osnovano 2002. godine sa sjedištem u Haagu kojem je osnovni cilj poticanje i poboljšanje koordinacije i suradnje između nadležnih tijela država članica u predmetima prekograničnog organiziranog kriminaliteta, koruptivnih kaznenih djela, nedozvoljene trgovine drogom i terorizmom[19].

U svrhu ostvarivanja suradnje s drugim državama članicama potrebno je kontaktirati nacionalnog člana Republike Hrvatske u Eurojustu[20] : g. Josipa Čulu, zamjenika glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske (kontakt podaci: Eurojust, Maanweg 174, 2516 AB Den Haag, fax.: +31 (0) 70 412 5381, e-mail: jcule@eurojust.europa.eu).

Eurojust može ponuditi široki dijapazon oblika praktične pomoći: olakšava kontakt između tijela kaznenog progona u složenim i hitnim slučajevima, olakšava dobivanje podataka o statusu izvršenja zamolnice, pružanje pomoći u sprječavanju ili rješavanju sukoba nadležnosti, koordinira kaznene progone u više država članica, organizira koordinacijske sastanke.

[19] Članak 2 točka 5 ZPSKS-EU: "Eurojust- je tijelo Europske unije s pravno osobnošću osnovano Odlukom Vijeća EU broj 2002/187/PUP koja je izmijenjena Odlukama Vijeća Europske unije 2003/659/PUP i 2009/426/PUP osnovano u svrhu poticanja i unaprjeđenja suradnje nadležnih pravosudnih tijela država članica u sprječavanju teških oblika kriminala"

[20] Članak 12 a st. 1 i 2 ZPSKS-EU: "Ministar nadležan za poslove pravosuđa na prijedlog Glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske imenuje nacionalnog člana u Eurojustu. Nacionalni član ima status zamjenika Glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske, a imenuje se na vrijeme od četiri godine i po isteku tog vremena može biti ponovno imenovanom na istu dužnost."

Vezano uz koordinacijske sastanke potrebno da je istaknuti kako isti osim istražitelja, tužitelja, sudaca istrage iz različitih država članica mogu uključivati i predstavnike trećih država, Europola i OLAF-a. Koordinacijski sastanci omogućuju praktičarima razmjenu informacija o povezanim istragama i planiranje daljnjih radnji. Nadalje, Eurojust pomaže i uspostavljanju suradnje s "trećim državama". Naime, Eurojust ima kontaktne točke u oko trideset trećih država uključujući Argentinu, Brazil, Indiju, Tajland, Rusku Federaciju i Ukrajinu, te je sklopio sporazume s Norveškom, SAD-om, Republikom Island, Švicarskom Konfederacijom, Republikom Makedonijom i Kneževinom Lihtenštajn.

Ne smije se zaboraviti kako Eurojust ima važnu ulogu u osnivanju zajedničkih istražnih timova, odnosno pruža financijsku i drugu podršku te olakšava uspostavljanje i funkcioniranje zajedničkih istražnih timova (ZIT-ova). U slučajevima kada se to smatra korisnim, nacionalni članovi Eurojust također mogu sudjelovati u ZIT-ovima.

Svi relevantni podaci o Eurojustu se nalaze na internetskoj stranici: http://eurojust.europa.eu/Pages/home.aspx

7. TROŠKOVI

Novela ZPSKS-EU/17 u članku 13. izričito propisuje podjelu troškova sa državom izdavanja u predmetima izvršavanja europskog istražnog naloga, naloga za osiguranje imovine te odluke o oduzimanju imovine. Naime, članak 13. ZSPSK-EU nije propisivao mogućnost podijele troškova u predmetima priznanja i izvršenja naloga za osiguranje imovine. Kako su se praksi pojavili problemi oko naknade troškova čuvanja privremeno oduzetih plovila , a koja plovila su oduzeta u postupku priznanja i izvršenja stranog naloga za osiguranje imovine, bilo je potrebno jasno propisati mogućnost iniciranja podjele troškova s državom izdavanja ako je riječ o izvanrednim ili velikim troškovima. Ova odredba predstavlja iznimku od temeljnog načela izvršavanja odluka stranih pravosudnih tijela prema kojem troškove nastale na području države izvršenja snosi država izvršenja, odnosno Republika Hrvatska kada ima položaj države izvršenja.

Nadalje, odredbom članka 15. Novele ZPSKS-EU jasno je propisana obveza Republike Hrvatske kao države izdavanja da nadoknadi svaki iznos koji je država izvršavanja nadoknadila pravnim ili fizičkim osobama koje su pretrpjele štetu priznanjem i izvršenjem odluka koje su donijela pravosudna tijela Republike Hrvatske.

8. ZAKLJUČAK

Od tradicionalnih oblika međunarodne pravne pomoći do "instrumenata" pravosudne suradnje bio je dugotrajan i složen put determiniran geopolitičkim i

gospodarskim promjenama. Upravo te promjene na prostoru Europe rezultirale su jačanjem povjerenja između država i izgradnjom prostora slobode, sigurnosti i pravde u kojem slobodno cirkuliraju roba, ljudi, usluge, kapital, ali i sudske odluke. Izostanak tih promjena u odnosu na američke, afričke i azijske države pridonio je stagniranju, odnosno daljnjoj primjeni tradicionalnih oblika pravne pomoći utemeljenih na načelu uzajamnosti i obilježenih određenim stupnjem nepovjerenja u pravne sustave drugih država.

Iako su se na području Europske unije razvili novi oblici pravosudne suradnje, uz njih i dalje egzistiraju oblici međunarodne pravne pomoći zasnovani na konvencijskom pravu. Pritom treba imati u vidu da nisu sve države članice istovremenom i na jednak način implementirale mjerodavne Okvirne odluke i Direktive, odnosno da je prilikom primjene određenog oblika pravosudne suradnje potrebno provjeriti je li konkretna država transponirala taj akt Europske unije u svoje zakonodavstvo i na koji način.

Opisani razvoj pravosudne suradnje nije jamstvo učinkovitog izvršavanja instrumenata pravosudne suradnje. Naime, učinkovitost pružanja pravne pomoći, kao i priznanja i izvršavanja stranih sudskih odluka u bitnom ovisi o rezultatima prethodne međunarodne policijske suradnje, odnosno o pribavljanju podataka u predistražnoj fazi postupka koji će omogućiti sastavljanje kvalitetne zamolnice za međunarodnu pravnu pomoć.

9. LITERATURA

1. Burić, Zoran, Hržina, Danka „Pribavljanje i osiguranje dokaza te osiguranje i oduzimanje imovine i predmeta prema Zakonu o pravosudnoj suradnji u kaznenim stvarima s državama članicama Europske unije“, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, god. 21-broj 2, Zagreb, 2014, str.355-401,
2. Financijske istrage i oduzimanje imovine stečene kaznenim djelima, Priručnik za pripadnike policije i pravosuđa, CARDS Regionalni program 2002/2003
3. Krapac, Davor, Međunarodna kaznenopravna pomoć, Narodne novine d.d., svibanj 2006.
4. Peers, Steve „EU Justice and Home Affairs Law“ , Treće izdanje, Oxford EU Law Library, 2011.
5. Pradel, Jean, Costens, Geert, Vermeulen Gert, Droit pénal européen, Treće Izdanje, Dalloz, 2009,
6. Report from the Commission to the European Parliament and to the Council based on Article 8 of the Council Decision 2007/845/JHA od 6 December 2007 concerning cooperation betwenn Asset Recovery Offices of the Member States in the field of tracing and identification of proceeds from or other property realted to crime, Brussels 12.4.2011., COM(2011) 176 final
7. Izmijenjena verzija Europskog priručnika o izdavanju europskog uhidbenog naloga, 17. Prosinca 2010., Bruxelles, Vijeće Europske unije 17195/1/10, REV1, COPEN 275, EJN 72, EUROJUST 139

10. PRAVNI IZVORI

1. Direktiva 2014/41/EU Europskog parlamenta i Vijeća o europskom istražnom nalogu u kaznenim stvarima je 22.svibnja 2017.)
2. Konvencija o provedbi Schengenskog Sporazuma od 14. lipnja 1985. između vlada država Gospodarske unije Beneluksa, Savezne Republike Njemačke i Francuske Republike o postupnom ukidanju kontrola na zajedničkim granicama od 1990.
3. Odluka Vijeća 2007/845/PUP od 6. prosinca 2007. o suradnji između ureda za oduzimanje imovinske koristi država članica u području praćenja i utvrđivanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom ili druge imovine povezane kaznenim djelom
4. Okvirna odluka Vijeća 2006/960/PUP od 18. prosinca 2006. o pojednostavljenju razmjene informacija i obavještajnih podataka između tijela nadležnih za izvršavanje zakona u državama članicama Europske unije
5. Okvirna odluka Vijeća 2009/948/PUP o sprječavanju i rješavanju sporova o izvršavanju nadležnosti u kaznenim postupcima
6. Okvirna odluka Vijeća 2002/584/PUP od 13. lipnja 2002. o europskom uhidbenom nalogu i postupcima predaje između država članica Europske unije
7. Povelja o temeljnim pravima Europske unije 2010/C 83/02
8. Ugovor o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije 2010/C 83/01
9. Zakon o kaznenom postupku Republike Hrvatske (Narodne novine broj 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17)

10. Zakon o pravosudnoj suradnji u kaznenim stvarima s državama članicama Europske unije (Narodne novine broj 91/10, 81/13, 124/13, 26/15, 102/17, 68/18)
11. Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima (Narodne novine broj 178/04)
12. Zakon o državnom odvjetništvu (Narodne novine broj 76/09, 153/09, 116/10, 145/10, 57/11, 130/11, 72/13, 148/13, 33/15, 82/15)
13. Zakon o pojednostavljenju razmjene podataka između tijela država članica Europske unije nadležnih za provedbu zakona (Narodne novine broj: 56/15)